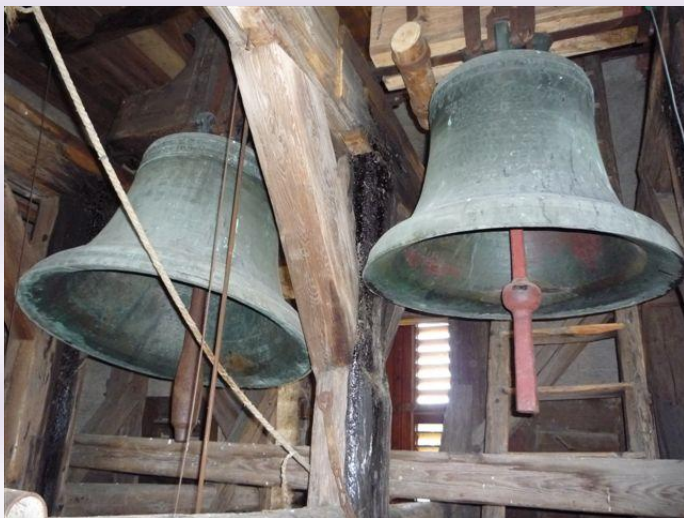

Z minulosti

„Dějiny jsou svědky času, světlem pravdy, živou pamětí, učitelkou života a poslem minulosti.“

Marcus Tullius Cicero

Zátorské zvony (foto: Salome Sýkorová)

Je málo věcí, které jsou tak idealizovány jako právě zvony. Ve středověku měly nezastupitelnou roli při organizaci života, protože zvonění provázelo člověka od narození až do smrti. Bez něho se neobešel ani jeden svátek, slavnostní průvod či náboženský obřad. Zvon ohlašoval začátek bohoslužeb a také úmrtí. Podle zvonění se řídilo otevírání a zavírání městských bran, začátek a konec pracovního dne v řemeslnické dílně, zvonem se šturmovalo v případě vojenského nebezpečí, přepadení nebo požáru. Zvonilo se proti bouřce a krupobití. V Zátoru měl tuto povinnost místní učitel až do doby vlády Marie Terezie (18. st.). Každou příležitost zvon ohlašoval jiným způsobem a lidé tak ihned poznali, co jim má jeho zvuk sdělit.

Lidé na celém světě věřili, že kovový zvon je obdařen zvláštní mocí zahánět nečisté síly. Než to označíme za hloupou pověru, uvědomme si, že při úderu o kov vzniká nejen slyšitelný zvuk, ale i ultrazvuk. A o jeho působení současná věda už ví hodně. Zvonaři, stejně jako houslaři, nebyli považováni za řemeslníky, ale za umělce. Zvony se odlévaly ze speciální bronzoviny (78 dílů mědi a 22 dílů cínu). Původně je zdobily jen latinské nápisy, ale od 15. st. přibýly i postavy světců a ornamenty, jméno donátora a signatura zvonaře. Zvon býval posvěcený biskupem, pomazaný svatými oleji a svěcení zvonů patří k tzv. svátostinám. Zvony v katolických a protestantských kostelích se rozhoupávají, ale v pravoslavných jsou pevně zapuštěny do zdiva a pohybuje se jen jejich srdcem, proto jsou tyto zvony mnohem větší a těžší. Největší zvon Čech, Zikmund, zavěšený na věži pražského Svatovítského chrámu, váží asi 270 centů. Vzpomeňte, jaký poprask nastal v roce 2002, když se právě tomuto zvonu utrhl srdce.

Básník Schiller viděl ve švýcarském městě Schaffhausenu na kamenném podstavci proslulý starý zvon s uraženým okrajem. Jeho latinský nápis ho okouznil: *Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango.* (Živé volám, mrtvé oplakávám, blesky lámu.) Použil ho jako motto ke své básni *Píseň o zvonu*. Asi se zátorským farníkům dařilo celkem dobře, když mohli r. 1597 pro kostel koupit velký zvon (510 kg), ulitý opavským zvonařem Zachariasem Milnerem. Na jeho obvodu je nápis: *ICH BIN EIN RUFFER ZU DER BREDIG UND GOTTES WORT WELCHES DA REIN LAUT AN MANCHEM ORT ALLHIE AUF DIESER ERDEN ALLEN MENSCHEN DIE DA WOLLEN SELIG WERDEN.* (Volně přeloženo: Hlasitě volám sem ke kázání a Božímu slovu ze všech míst země všechny lidi, kteří jím chtějí být spaseni.) Na věnci je nápis: *SACRA, PRAECES, TURBAS, INCENDIA, FUNERA, POMPAS INDICO, CUM POPULO SERE SONANTE VOCO. FRIEDRICH HANRICH DIESER ZEIT ERBSCHOLZ. ADAM BERNHARDT 1597.* (Pobožnosti, modlitby, vichry, požáry, pohřby, slavnosti ohlašuji, k lidu (opožděnému) hlasitě volám. Friedrich Hanrich nynější dědičný fojt. Adam Bernhardt 1597.) Starobylý zvon, byť puklý, přežil obě světové války a visí na věži dodnes. Vestfálský mír byl podepsán už v roce 1648, ale poslední švédská vojska z oblasti odešla až v červenci roku 1650. Lidé přivítali mír s nadšením. Podle heřminovské kroniky se 24. 6. 1650 „konala v Zátoru slavnostní mše, zvonili na kostele a lidé děkovali Bohu, že byl vyhlášen mír.“ Roku 1651 dali zátorští farníci jako výraz vděčnosti za mír po útrapách třicetileté války ulít nový zvon (344 kg) u zvonaře Hanse Knaufa v Opavě. Jsou na něm zvěčněna jména tehdejších dědičných fojtů a kostelních otců.

Zvon byl jako historicky cenný vyjmut ze sbírky pro válečné účely r.1916, ale r.1942(?) byl odebrán. Po 2. sv. válce byl nalezen na jednom ze "hřbitovů zvonů" a vrácen na místo. Roku 1734 daroval kostelu sanktusový zvonek (o váze 45 kg) Johann Kunrath, mlynář z Heřminov. Tento zvon byl odebrán pro válečné účely 13.9.1917. Dne 4.12. 1926 byl dodán nový sanktusový zvonek, který nahradil zvonek odebraný za války. Zvonek „Sv. Jan" o váze 54 kg ulil zvonář Richard Herold v Chomutově v Čechách. Kostelu jej daroval farář P. Reimer. Zvonek potkal osud jeho předchůdce, v roce 1942 byl odebrán k válečným účelům a dodnes není nahrazen. Podle žádosti Jeho Excelence ministra kultu a vyučování z 21. 5. 1915 mělo být rozhodnuto, zda jsou některé zvony postradatelné a zda by „za shody stanovených faktorů mohly být bezplatně poskytnuty pro válečné účely.“ Zdejší farní úřad vyplnil dotazník zvonů ve věži i věžičce podle popisu v inventáři z roku 1804 s upozorněním, že v nejvyšší nouzi by mohl být nejdříve odevzdán největší zvon, protože se jím jen zřídka vyzvání. Ve sdělení kapitulní konsistoře ze 4.12.1915 bylo, že musí být bezodkladně odevzdány zvony postradatelné z kulturního zájmu. Toto nařízení se týkalo právě největšího zvonu. Farář byl od 29.11.1915 do 15.1.1916 těžce nemocen a dal (jen aby měl pokoj) příkaz, aby byl zvon na jeho účet (153 K 52 h.) sejmout z věže a odvezen na sběrné místo. Tento výnos byl c. k. slezskou zemskou vládou vydán jen pro Slezsko a velmi úspěšně, proto odpočívaly zvony na sběrném místě na severním nádraží v Opavě až do 16. srpna 1916. Ten den začalo přebírání zvonů zástupci armády. Sotva se farář zotavil, pokusil se zvon jako historicky cenný zachránit před roztavením. Několikrát kvůli tomu osobně jednal s c. k. konservátorem L. Senhofem a ředitelem muzea v Opavě Dr. Braunem, přičemž ho výrazně podporoval Norbert Klein, opavský probošt. Na radu c. k. konservátora poslal také kapitulní konsistoři v Olomouci upozornění, že zvon z roku 1597 má opravdu značnou historickou cenu. Pochází z doby, kdy vrcholilo luterství a má i z tohoto důvodu pro farnost velký význam. Pisatel se zavázal ještě přispět darem 100 K a uhradit všechny výlohy, které vzniknou zpětnou dopravou a opětným vytažením zvonu na věž. Tato akce byla úspěšná z důvodů památkové péče. Farní úřad se tedy mohl postarat o opětné převezení zvonu. To se podařilo 16. srpna 1916, kdy byl zvon vyloučen z předání s tím, že budou odevzdány zbývající dva. C. k. konservátor k tomu dal souhlas přesto, že ujistil pisatele o svém rozhodnutí zvon N^o457 „z důvodů památkové péče vyloučit z předání“ a malý zvon označil „C“, čímž byl také vyloučen. Už 19. 8.1916 byl pisatel osobně v Opavě a předal následující dopis: „Ctěným přípisem z Opavy dne 17. 8. t. r. č.j.44 byl farní úřad vyrozuměn, že při 16. t. m. proběhnuvším předání zvonu N^o456, náležejícího farnímu kostelu v Zátoru, který byl jako historicky cenný armádou vrácen z důvodu ochrany památek, bylo naproti tomu rozhodnuto o odevzdání zvonu N^o457, který byl ohodnocen stejně a také označen „z důvodů památkové péče vyloučit z předání“. Jestliže se na jeden zvon vztahují ustanovení památkové péče o vyloučení z předání, měla by se vztahovat i na zvon N^o457. Tento zvon je jedním z nejstarších v celém Slezsku, pochází z roku 1651, z doby, kdy se oživil a sílil katolicismus ve vévodství krnovském a opavském a kdy také začínají zátorské matriky. Farnost Zátor patří k nejstarším a oba zvony N^o456 a N^o457 jsou toho mezi jiným svědky. Zvon N^o457 byl odlit v Opavě známým mistrem Hanesem Knaufem. Obrazy „Maria Hilf“ a „Ukřižovaný Spasitel“ na zvonu jsou překrásné a hned tak se nevidí. I z tohoto hlediska by byla velká škoda, kdyby měl být tento zvon zničen, protože je důležitý pro dějiny vévodství krnovského a opavského, zejména však pro dějiny farnosti Zátor. Pisatel odmítá každou zodpovědnost za případné zničení zvonu, mohl by být totiž potomstvem obviněn, že se tak stalo z jeho viny a dovoluje si prosit: kéž by pan c.k. konservátor v zájmu ochrany památek vynaložil všechn svůj vliv, aby tento zvon byl zachován pro budoucí svět. Tato prosba byla úspěšná. 3. září 1916 se v Zátoru objevil inženýr Lošťák s několika vojáky, aby sňali sanktusový zvonek. Na upozornění a prosbu faráře, aby byl i tento zvon prohlédnut, protože je v záznamu rovněž opatřen označením „C“, bylo od odebrání upuštěno. Takto zůstaly zachovány kostelu všechny zvony. 7. 9. 1916 byl zvon N^o457 přivezen z Brantic a slavnostně za velké účasti farníků zavěšen zpět do věže. Večer téhož dne jím bylo půl hodiny vyzváněno a všichni věřící radostně naslouchali jeho známému krásnému hlasu. Výlohy na jeho opětovné zavěšení - 89,50 K - uhradil farář. Když bylo všechno šťastně skončeno, vyrozuměl o tom P. Augustin Scholz kapitulní konsistoř v Olomouci. Už 18.9.1916 odtud přišla odpověď: „K.a. konsistoř vyslovuje Vaší Důstojnosti za příkladné a úspěšné namáhání své nejvřelejší díky“.

Takto zůstaly zásluhou důsledného a nebojácného faráře Augustina Scholze kostelu vzácné zvony během 1. sv. války zachovány a doufejme zachovány zůstanou, aby jako doposud zvěstovaly podle nápisu na jednom z nich: **Sacra, Preces, Turbas, Incendia, Funera, Pompas Indico cum populo sere sonante voco.** Farnost Zátor je jednou z mála, která měla to štěstí, že si mohla své cenné zvony podržet.

Je to opravdu velký zážitek dotknout se historických zvonů a podívat se z kostelní věže do všech světových stran. Některé fotografie najdete v zátorské kalendáři pro rok 2013.

JK